

JOURNAL OF TECHNOLOGY AND INNOVATIVE RESEARCH

VOLUME-1, ISSUE-9, 2026

MECHANISMS FOR ADAPTING INTERNATIONAL EXPERIENCE TO THE NATIONAL EDUCATION SYSTEM

Muxiddinova Nozima Yorqin qizi

Tashkent International University of Education Educational Institution

Management Program, Master's Degree student

Abstract

The success of implementing international experience in education policy largely depends on the ability to adapt it correctly to national conditions. Copying foreign models unchanged often fails to produce the expected results, because every education system has its own cultural, legal, economic, and administrative context. This article analyzes the theoretical foundations, main mechanisms, and success factors of adapting international experience to the national education system. Drawing on the theories of policy borrowing and recontextualization, it describes the stages of adaptation—needs identification, selection, localization, piloting, and institutionalization. Based on qualitative-comparative analysis, it identifies the factors affecting adaptation and typical mistakes, and develops practical recommendations for the education system of Uzbekistan. The findings are of practical significance for the effective management of education reforms.

Keywords:

education policy, international experience, adaptation, policy borrowing, recontextualization, localization, pilot project, institutionalization, education reform, national context.

XALQARO TAJRIBANI MILLIY TA'LIM TIZIMIGA MOSLASHTIRISH MEXANIZMLARI

Muxiddinova Nozima Yorqin qizi

Toshkent xalqaro ta'lim universiteti

JOURNAL OF TECHNOLOGY AND INNOVATIVE RESEARCH

VOLUME-1, ISSUE-9, 2026

Ta'lim muassasalarini boshqarish fakulteti magistratura talabasi

Annotatsiya. *Ta'lim siyosatida xalqaro tajribani joriy etishning muvaffaqiyati ko'p jihatdan uni milliy sharoitga to'g'ri moslashtira olishga bog'liq. Chet el modellarini o'zgarishsiz nusxa ko'chirish ko'pincha kutilgan natijani bermaydi, chunki har bir ta'lim tizimi o'ziga xos madaniy, huquqiy, iqtisodiy va ma'muriy kontekstga ega. Ushbu maqolada xalqaro tajribani milliy ta'lim tizimiga moslashtirishning nazariy asoslari, asosiy mexanizmlari va muvaffaqiyat omillari tahlil qilinadi. Ta'lim siyosatini o'zlashtirish (policy borrowing) va moslashtirish (recontextualization) nazariyalari asosida moslashtirishning bosqichlari — ehtiyojni aniqlash, tanlab olish, mahalliyashtirish, sinov (pilot) va institutsionallashtirish — yoritiladi. Sifatli-qiyosiy tahlil asosida moslashtirishga ta'sir etuvchi omillar hamda tipik xatolar ko'rsatib beriladi va O'zbekiston ta'lim tizimi uchun amaliy tavsiyalar ishlab chiqiladi. Natijalar ta'lim islohotlarini samarali boshqarish uchun amaliy ahamiyatga ega.*

Kalit so'zlar: *ta'lim siyosati, xalqaro tajriba, moslashtirish, policy borrowing, rekontekstualizatsiya, mahalliyashtirish, pilot loyiha, institutsionallashtirish, ta'lim islohoti, milliy kontekst.*

Kirish

Globalashuv sharoitida ta'lim siyosati g'oyalari mamlakatlar o'rtasida faol tarzda tarqalmoqda. Xalqaro tashkilotlar, qiyosiy baholashlar va kasbiy tarmoqlar orqali ilg'or tajriba tez yoyilmoqda va islohot o'tkazayotgan mamlakatlar ko'pincha chet el modellariga murojaat qiladi. Biroq amaliyot shuni ko'rsatadiki, xalqaro tajribaning o'zi muvaffaqiyat kafolati emas — hal qiluvchi omil bu tajribani milliy sharoitga qanday moslashtirishdadir.

Chet el modellarini o'zgarishsiz ko'chirish (mexanik nusxa ko'chirish) ko'p hollarda samarasiz bo'ladi, chunki bir tizimda ishlagan yechim boshqa tizimda butunlay boshqacha natija berishi mumkin. Buning sababi shundaki, har qanday ta'lim modeli

JOURNAL OF TECHNOLOGY AND INNOVATIVE RESEARCH

VOLUME-1, ISSUE-9, 2026

o'zi shakllangan madaniy qadriyatlar, huquqiy baza, moliyaviy imkoniyatlar va ma'muriy an'analar bilan chambarchas bog'liq. Shu bois xalqaro tajribani joriy etishning markaziy masalasi — moslashtirish (adaptatsiya) mexanizmlarini to'g'ri qo'llashdir.

Ushbu maqolaning maqsadi — xalqaro tajribani milliy ta'lim tizimiga moslashtirishning nazariy asoslari, mexanizmlari va omillarini tahlil qilish hamda O'zbekiston uchun amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdir. Maqolada moslashtirish tushunchasi va nazariy asoslari yoritiladi, uning bosqichlari va mexanizmlari ko'rib chiqiladi, muvaffaqiyat omillari va tipik xatolar tahlil qilinadi hamda amaliy takliflar beriladi.

1. Moslashtirishning nazariy asoslari

Ta'lim siyosatida xalqaro tajribadan foydalanishni tushunish uchun qiyosiy pedagogikaning bir necha tushunchasi asos bo'ladi. Siyosatni o'zlashtirish (policy borrowing) boshqa tizimda kuzatilgan g'oya yoki amaliyotni ongli ravishda qabul qilishni bildiradi; siyosatni o'rganish (policy learning) esa chet el tajribasini o'z tizimidagi tasavvurlarni qayta ko'rib chiqish uchun tanqidiy tahlil qilishni nazarda tutadi [3; 4].

Fillips va Oks (Phillips & Ochs) o'zlashtirish jarayonining to'rt bosqichini ajratadilar: xalqaro e'tiborni jalb qilish, qaror qabul qilish, joriy etish va ichkilashtirish (internalizatsiya). Ushbu model o'zlashtirish bir martalik hodisa emas, balki uzoq jarayon ekanini va uning har bir bosqichida muvaffaqiyatsizlik yuz berishi mumkinligini ko'rsatadi [1]. Eng ko'p e'tibordan chetda qoladigan bosqich — ichkilashtirish, ya'ni yangi siyosatning tizimning barqaror qismiga aylanishidir.

Rekontekstualizatsiya (recontextualization) nazariyasiga ko'ra, siyosat g'oyalari global darajadan milliy darajaga ko'chganda o'z ma'nosini o'zgartiradi va yangi kontekstga moslashadi. Ya'ni moslashtirish shunchaki texnik jarayon emas, balki

JOURNAL OF TECHNOLOGY AND INNOVATIVE RESEARCH

VOLUME-1, ISSUE-9, 2026

g'oyaning mahalliy madaniy va institutsional muhitda qayta talqin qilinishidir. Bu nazariy asos moslashtirishning nega zarurligini va u qanday kechishini tushuntiradi [5].

Shuni ham inobatga olish kerakki, xalqaro tajribaga murojaat qilish ko'pincha nafaqat texnik, balki siyosiy jarayon hamdir. Ba'zan chet el modeliga havola qilish allaqachon qabul qilingan qarorni asoslash yoki islohotga qo'shimcha nufuz berish uchun ishlatiladi. Bunday holatda moslashtirishning haqiqiy mazmuni e'tibordan chetda qolib, u faqat ramziy ma'no kasb etishi mumkin. Shu bois moslashtirishga ongli va tanqidiy yondashuv talab etiladi [2; 7].

2. Moslashtirishning asosiy bosqichlari

Xalqaro tajribani milliy tizimga moslashtirish izchil bosqichlardan iborat tizimli jarayon sifatida tashkil etilishi lozim. Quyida uning asosiy bosqichlari keltiriladi.

2.1. Ehtiyojni aniqlash. Har qanday moslashtirish milliy tizimdagi aniq muammoni belgilashdan boshlanadi. Chet el modeliga faqat u "zamonaviy" yoki "nufuzli" bo'lgani uchun murojaat qilish yuzaki islohotga olib keladi. Moslashtirish milliy ehtiyoj va ishonchli ma'lumotlarga tayanishi kerak.

2.2. Tanlab olish va tahlil. Chet el tajribasi tanqidiy o'rganilib, uning muvaffaqiyatini ta'minlagan asosiy tamoyillar bilan faqat o'sha kontekstga xos xususiyatlar ajratiladi. Bir necha tizim tajribasini o'rganish bitta "namunaviy mamlakat"ga tayanishdan ko'ra xavfsizroqdir.

2.3. Mahalliyashtirish. Bu markaziy bosqich bo'lib, unda tanlangan g'oya milliy huquqiy baza, ma'muriy tuzilma, madaniy qadriyatlar, til va resurs sharoitiga moslab qayta ishlanadi. Aynan shu bosqich g'oyani mahalliy kontekstda ishlaydigan siyosatga aylantiradi [6].

2.4. Sinov (pilot). Butun tizimga birdaniga joriy etish o'rniga, siyosat avval kichik ko'lamda, aniq ko'rsatkichlar va mustaqil baholash bilan sinovdan o'tkaziladi. Bu xatarni kamaytiradi va mahalliy sharoitda haqiqiy dalillar to'plash imkonini beradi.

JOURNAL OF TECHNOLOGY AND INNOVATIVE RESEARCH

VOLUME-1, ISSUE-9, 2026

2.5. Institutsionallashtirish. Sinov natijalari asosida siyosat bosqichma-bosqich kengaytiriladi va tizimning barqaror qismiga aylantiriladi. Uzlüksiz monitoring uning nominal emas, balki haqiqiy joriy etilishini ta'minlaydi.

3. Moslashtirishga ta'sir etuvchi omillar

Moslashtirishning muvaffaqiyati bir qator omillarga bog'liq. Birinchidan, institutsional salohiyat: xalqaro tajribani tizim faqat yetarli ma'muriy, kasbiy va tahliliy salohiyatga ega bo'lgandagina o'zlashtira oladi. O'qituvchilarni tayyorlash, rahbar kadrlar, ma'lumotlar tizimi va ilmiy tadqiqot salohiyati bunda hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Ikkinchidan, siyosiy barqarorlik va izchillik: ta'lim islohotlari samara berishi uchun yillar kerak bo'ladi, shu bois hukumat yoki ustuvorliklar tez-tez o'zgarishi islohotni ichkilashtirilgunga qadar to'xtatib qo'yishi mumkin. Uchinchidan, madaniy muvofiqlik: milliy qadriyatlar va an'analarga zid keladigan model qanchalik ilg'or bo'lmasin, jamiyat tomonidan qabul qilinishi qiyin bo'ladi.

To'rtinchidan, manfaatdor tomonlarni jalb etish: islohotni amalga oshiruvchilar — o'qituvchilar, rahbarlar va ota-onalar — jarayonga jalb etilsa, ular islohotga egalik hissini his qiladi va qarshilik kamayadi. Beshinchidan, resurs ta'minoti: yetarli moliyaviy va moddiy resurslarsiz hatto eng puxta ishlab chiqilgan model ham amalda qolib ketishi mumkin.

Ushbu omillar bir-biri bilan uzviy bog'liq: masalan, institutsional salohiyat past bo'lsa, hatto siyosiy iroda va resurslar mavjud bo'lganda ham moslashtirish sust kechadi. Shu bois moslashtirishni rejalashtirishda barcha omillarni yaxlit tizim sifatida hisobga olish zarur. Alohida bir omilga (masalan, faqat moliyalashtirishga) tayanish ko'pincha yetarli bo'lmaydi.

4. Moslashtirishdagi tipik xatolar

JOURNAL OF TECHNOLOGY AND INNOVATIVE RESEARCH

VOLUME-1, ISSUE-9, 2026

Xalqaro tajribani joriy etishda bir qator tipik xatolar takrorlanib turadi. Ularni oldindan bilish moslashtirish sifatini oshiradi.

4.1. Kontekstdan uzilgan ko‘chirish. Modelning tashqi ko‘rinishi ko‘chiriladi-yu, uni ishlatgan institutsional shart-sharoitlar e‘tibordan chetda qoladi. Natijada model "qog‘ozda" mavjud bo‘ladi, amalda esa ishlamaydi.

4.2. Ramziy (simvolik) o‘zlashtirish. Xalqaro atamalar va tuzilmalar qabul qilinadi, biroq mohiyatan hech narsa o‘zgarmaydi. Bu islohot ko‘rinishini yaratadi, ammo real natija bermaydi.

4.3. Shoshilinch va keng ko‘lamli joriy etish. Sinovdan o‘tkazmasdan butun tizimga birdaniga joriy etish katta xatarga olib keladi, chunki xatolarni tuzatish imkoni bo‘lmaydi.

4.4. Salohiyatni e‘tiborsiz qoldirish. Model uchun zarur bo‘lgan salohiyat yaratilmasdan turib joriy etish islohotni umidsizlik manbaiga aylantiradi.

5. O‘zbekiston ta’lim tizimi uchun amaliy takliflar

O‘zbekistonda ta’lim sohasini isloh qilish jarayonida xalqaro tajribadan keng foydalanilmoqda — o‘quv dasturlarini yangilash, maktab avtonomiyasini kengaytirish, o‘qituvchilar kasbiyligini oshirish va PISA kabi xalqaro baholashlarda ishtirok etish shular jumlasidandir. Bu yo‘nalishlarning har biri xalqaro tajribani moslashtirishni talab qiladi [9; 10].

Yuqoridagi tahlildan kelib chiqib, O‘zbekiston uchun quyidagilar tavsiya etiladi: xalqaro tajribani joriy etishdan oldin milliy ehtiyojni ishonchli ma’lumotlar asosida aniqlash; mexanik ko‘chirish o‘rniga tanlab olish va mahalliyashtirishga tayanish; islohotlarni avval pilot tarzda sinovdan o‘tkazish; institutsional salohiyatni — ayniqsa rahbar va o‘qituvchilar salohiyatini — mustahkamlash; hamda milliy til, madaniyat va huquqiy tizimga muvofiqlikni ta’minlash. Islohotlarning siyosiy o‘zgarishlardan himoyalaniishi va uzoq muddatli izchilligi ham muhim shartdir.

JOURNAL OF TECHNOLOGY AND INNOVATIVE RESEARCH

VOLUME-1, ISSUE-9, 2026

Ta'lim muassasalarini boshqarish darajasida moslashtirishning muvaffaqiyati rahbarlarning xalqaro g'oyalarni talqin qila olishi, ularni mahalliy sharoitga moslashtira olishi va o'zgarishlarni boshqara olishiga bog'liq. Shu bois rahbar kadrlar salohiyatini oshirish moslashtirishning kalit omili hisoblanadi.

Xulosa

Xalqaro tajriba ta'lim siyosati uchun qimmatli resurs, biroq uning qiymati shartli — u faqat milliy sharoitga to'g'ri moslashtirilgandagina samara beradi. Mexanik nusxa ko'chirish emas, balki ehtiyojni aniqlash, tanlab olish, mahalliyashtirish, sinov va institutsionallashtirishdan iborat izchil moslashtirish jarayoni muvaffaqiyatning asosidir [8]. Moslashtirishning natijasi institutsional salohiyat, siyosiy izchillik, madaniy muvofiqlik, manfaatdor tomonlarni jalb etish va resurs ta'minoti kabi omillarga bog'liq.

Kontekstdan uzilgan ko'chirish, ramziy o'zlashtirish va shoshilinch joriy etish kabi tipik xatolardan qochish moslashtirish sifatini sezilarli oshiradi. O'zbekiston ta'lim tizimi uchun xalqaro tajribani tizimli va tanqidiy moslashtirish — milliy islohotlarni kuchaytirishning istiqbolli yo'nalishidir. Kelgusi tadqiqotlarda taklif etilgan moslashtirish mexanizmlarini aniq islohot loyihalari misolida empirik sinash maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Phillips, D., & Ochs, K. (2003). Processes of Policy Borrowing in Education: Some Explanatory and Analytical Devices. *Comparative Education*, 39(4), 451–461.
2. Steiner-Khamsi, G. (Ed.). (2004). *The Global Politics of Educational Borrowing and Lending*. New York: Teachers College Press.
3. Rose, R. (1991). What Is Lesson-Drawing? *Journal of Public Policy*, 11(1), 3–30.
4. Dolowitz, D. P., & Marsh, D. (2000). Learning from Abroad: The Role of Policy Transfer in Contemporary Policy-Making. *Governance*, 13(1), 5–23.

JOURNAL OF TECHNOLOGY AND INNOVATIVE RESEARCH

VOLUME-1, ISSUE-9, 2026

5. Verger, A., Novelli, M., & Altinyelken, H. K. (Eds.). (2012). *Global Education Policy and International Development: New Agendas, Issues and Policies*. London: Bloomsbury.
6. Chakroun, B. (2010). National Qualifications Frameworks: From Policy Borrowing to Policy Learning. *European Journal of Education*, 45(2), 199–216.
7. Steiner-Khamsi, G., & Waldow, F. (Eds.). (2012). *World Yearbook of Education 2012: Policy Borrowing and Lending in Education*. London: Routledge.
8. Fullan, M. (2007). *The New Meaning of Educational Change* (4th ed.). New York: Teachers College Press.
9. OECD. (2019). *PISA 2018 Results (Volume I): What Students Know and Can Do*. Paris: OECD Publishing.
10. World Bank. (2018). *World Development Report 2018: Learning to Realize Education's Promise*. Washington, DC: World Bank.

